

Jarosław Wyrwiński*

Ratownicze badania wykopaliskowe na stanowisku Mielno Pyrzyckie 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie

Abstract

Wyrwiński J. 2013. Rescue archaeological excavations at site Mielno Pyrzyckie 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. *Raport 8*, 35-48.

The excavations were carried out on an area of 146.1 ares. A total of 775 features were revealed, of which 205 were determined chronologically and culturally. Two phases of site settlement were documented. The older settlement (82 features and 2786 fragments of ceramics) can be dated from the end of the Halstatt period to the older pre-Roman period (HaD2/HaD3 – LaA/B). They are to be associated with the overlap of the Jastorf influence and the earlier settlement of the Górzycy group of the Lusatian culture and the shaping of the Odra River group of the Jastorf culture. The younger settlement (123 features, 1547 fragments of ceramics) can be dated to the younger phase of the early Roman-influence period (B2-B2/C1), with the possibility of shifting the ending date to the C1b phase of the late Roman-influence period.

Keywords: rescue excavations, Górzycy group, Jastorf culture, Roman period, Lubusz group

■ WSTĘP

Stanowisko 18 w Mielnie Pyrzyckim (AZP 37-07/50) zostało odkryte w 2006 roku podczas badań rozpoznawczych wykonanych w związku z planowaną budową drogi ekspresowej S-3 na odcinku Szczecin-Gorzów Wielkopolski (Ryc. 1). Pracami wykopaliskowymi, które trwały od 15 października 2007 do 15 listopada 2007 roku oraz od 1 sierpnia do 30 sierpnia 2008 roku, kierował J. Wyrwiński z ramienia Muzeum Narodowego w Szczecinie.

Pod względem fizjograficznym stanowisko położone jest w północnej części Pojezierza Myśliborskiego. Znajduje się ono w odległości około 1500 m na północ od zabudowań, bezpośrednio po wschodniej stronie brukowanej drogi prowadzącej z Mielna Pyrzyckiego na północ w kierunku Zadeklina, na kulminacji rozległego wyniesienia, którego północno-wschodni stok opada ku dolinie ciekłu zwanego Kanał Długi. Teren badań oddalony jest od zakola tego ciekłu o około 600 m (Ryc. 1). Kanał Długi zasilają pomniejsze bezimiennie ciekły i rowy zlokalizowane w sąsiedztwie i wypełniające szerokie w tym miejscu dno doliny.

Różnice wysokości bezwzględnych na stanowisku są nieduże i wynoszą maksymalnie 2 m (od 75 m n.p.m. do 73 m n.p.m.). Teren ten opada nieznacznie w kierunku północno-wschodnim. Na całości stanowiska rejestrowano prosty układ stratygraficzny nawarstwień, bez zachowanych warstw kulturowych. Pod warstwą ok. 50 cm humusu, zalegały gliniaste warstwy calcowe.

Badania przeprowadzono na całym zagrożonym inwestycją terenie, na obszarze 146,1 ara. Odkryto łącznie 775 obiektów archeologicznych, z których 205 określono pod względem chronologiczno-kulturowym (Ryc. 2). Udokumentowano dwie fazy zasiedlenia:

- starszą, którą należy datować na czas od schyłku okresu halsztackiego po starszy okres przedrzymski i łączyć z grupą nadodrzańską kultury jastorfskiej;
- młodszą z okresu wpływów rzymskich, którą wiąże się z grupą lubuską.

Pozyskany ruchomy materiał zabytkowy stanowiły 4333 fragmenty naczyń glinianych, 2 odłupki krzemienne, 638 grudek polepy, 919 kości i 43 kawałki żużli oraz 14 zabytków wydzielonych.

* Przedsiębiorstwo Usługowe Archeolog Jarosław Wyrwiński, ul. Francuska 19, 64-100 Leszno, e-mail: jwarcheolog@wp.pl

Ryc. 1. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Położenie stanowiska

Fig. 1. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Location of the site

Spśród wszystkich 775 obiektów, 254 określono jako jamy, większość o nieustalonych funkcjach, natomiast 43 jamom przypisano zróżnicowane funkcje: zasobowe, gospodarcze i produkcyjne. Pozostałe obiekty to reliktory 5 domostw, 1 pieca, 5 palenisk, 5 szałasów, 7 półziemianek oraz aż 498 słupów. Ze względu na specyfikę zabudowy terenu stanowiska, w znacznej mierze słupowej, bez czytelnych dzisiaj poziomów użytkowych budowli, których szkielety tworzyły te słupy, nie można było bezspornie przyporządkowywać danych obiektów do poszczególnych faz zasiedlenia, co utrudniało interpretację odkrytych pozostałości osadnictwa.

■ KULTURA JASTORFSKA

82 obiekty artefaktualnie wydatowano na starszą fazę zasiedlenia terenu stanowiska. Zajmowały one głównie centralną część stanowiska, choć pojedyncze obiekty rozmieszczone są w rozproszeniu na terenie całego obszaru stanowiska.

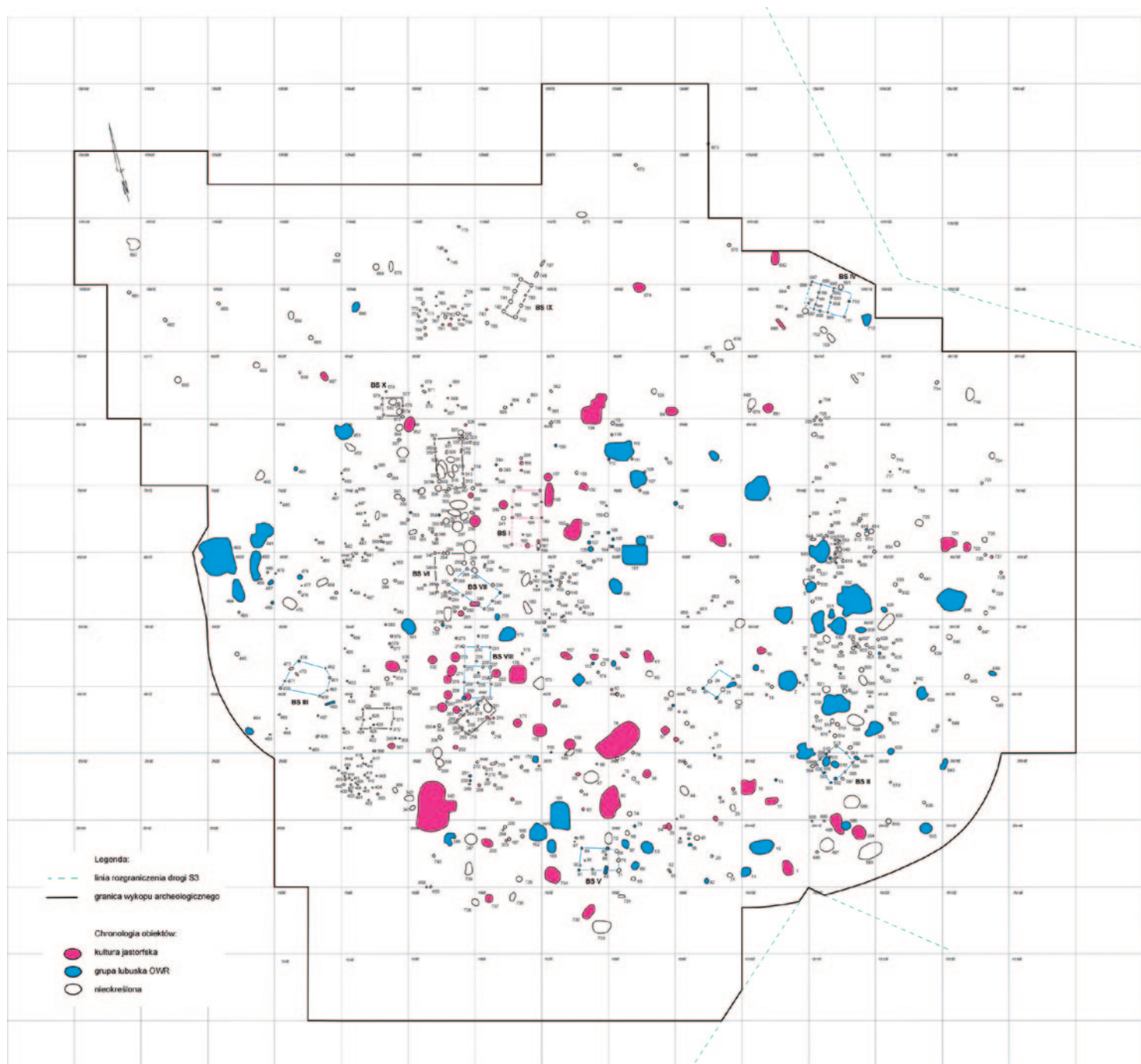
Wydaje się, że znaczna część zabudowy stanowiły obiekty *stricte* naziemne, a więc takie których poziom użytkowy mieścił się na poziomie otaczającego gruntu. Na osadach kultury jastorfskiej są to konstrukcje słupowe, obiekty o konstrukcji zrębowej czy konstrukcji mieszanej. Zarysy obiektów naziemnych (kształt przyziemia, pozostałości podwalin, ślady podłóg) są rzadkimi znaleziskami, co potwierdza się także na opisywanej osadzie, gdzie takie nie wystąpiły. W przypadku obiektów słupowych, zachowały się jedynie dołki postłupowe. W związku z tym, zasadnicze uchwytnie reliktory

zabudowy osiedla jastorfskiego, to obiekty mniej lub bardziej zagłębione w ziemię.

Za pozostałości domostw półziemiankowych uznano dwa obiekty, a kolejne dwa za półziemianki gospodarcze. Większą grupę stanowiły jamy zasobowe (w liczbie 16) oraz o nieokreślonym przeznaczeniu (39). Odkryto tu też 2 paleniska, a zaledwie jednemu obiektowi przypisano charakter produkcyjny. Poza tym wystąpiły pozostałości budowli słupowych w postaci dołków postłupowych oraz dołki postłupowe, będące w relacjach przestrzennych z jamami.

Największym kubaturowo jest obiekt 340. Ma on kształt w przybliżeniu prostokątny o wymiarach $7,3 \times 4,6$ m. Pośrodku dłuższej ściany od strony wschodniej wyraźnie zaznaczyła się w rzucie obiektu wypustka ponad metrowej długości i 1,5-metrowej szerokości. Element ten może być pozostałością wejścia do budynku. Prawie płaskie dno zagłębione jest na 20 cm. Kolejny obiekt mieszkalny to jama 78 (Ryc. 3:2), która w planie ma kształt zbliżony do prostokąta o zaokrąglonych narożach. Jej długość wynosiła 7,0 m, a szerokość 3,7 m. W trakcie eksploracji obiektu okazało się, że jest on pozostałością zespołu budynku mieszkalnego z towarzyszącymi mu przybudówkami gospodarczymi, lub budynkiem mieszkalno-gospodarczym z wydzielonymi częściami funkcjonalnymi. Zasadnicza część mieszkalna zajmowała wschodnią część domostwa, posiadała kształt zbliżony do prostokąta o zaokrąglonych narożnikach oraz wymiary $4,0 \times 3,7$ m (co dawałoby powierzchnię użytkową około 15 m^2), płytko zagłębiona w podłoże na około 15 cm. W części północno-wschodniej wystąpiło skupisko niedużych kamieni, sugerujące istnienie w tym miejscu paleniska. Zachodnią część obiektu stanowiły aneksy gospodarcze. Bezpośrednio przy części mieszkalnej wystąpiła jama owalnego kształtu o wymiarach $2,4 \times 1,6$ m. Jej zasypisko tworzyła brunatno-ciemnoszara próchnica, natomiast poziom użytkowy tworzył płat polepy miąższości 7-10 cm, będący warstwą izolacyjną oddzielającą od naturalnego podłoża, co może wskazywać na jej magazynowe przeznaczenie. Skrajna od zachodu, płytko jama o kształcie zbliżonym do prostokątnego, miała wymiary $2,5 \times 1,0$ m. W wypełnisku zasadniczej części mieszkalnej obok 134 fragmentów naczyń ceramicznych wystąpiły 2 przeszliki gliniane i nóż żelazny.

Zwraca uwagę fakt, że spośród zaledwie 5 palenisk odkrytych na tym wielokulturowym stanowisku, 2 znajdują się właśnie w pobliżu obiektów uznanych za mieszkalne i stanowić mogą tzw. letnie paleniska związane z gospodarstwem domowym (Ryc. 3:5).

Ryc. 2. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Plan zbiorczy obiektów

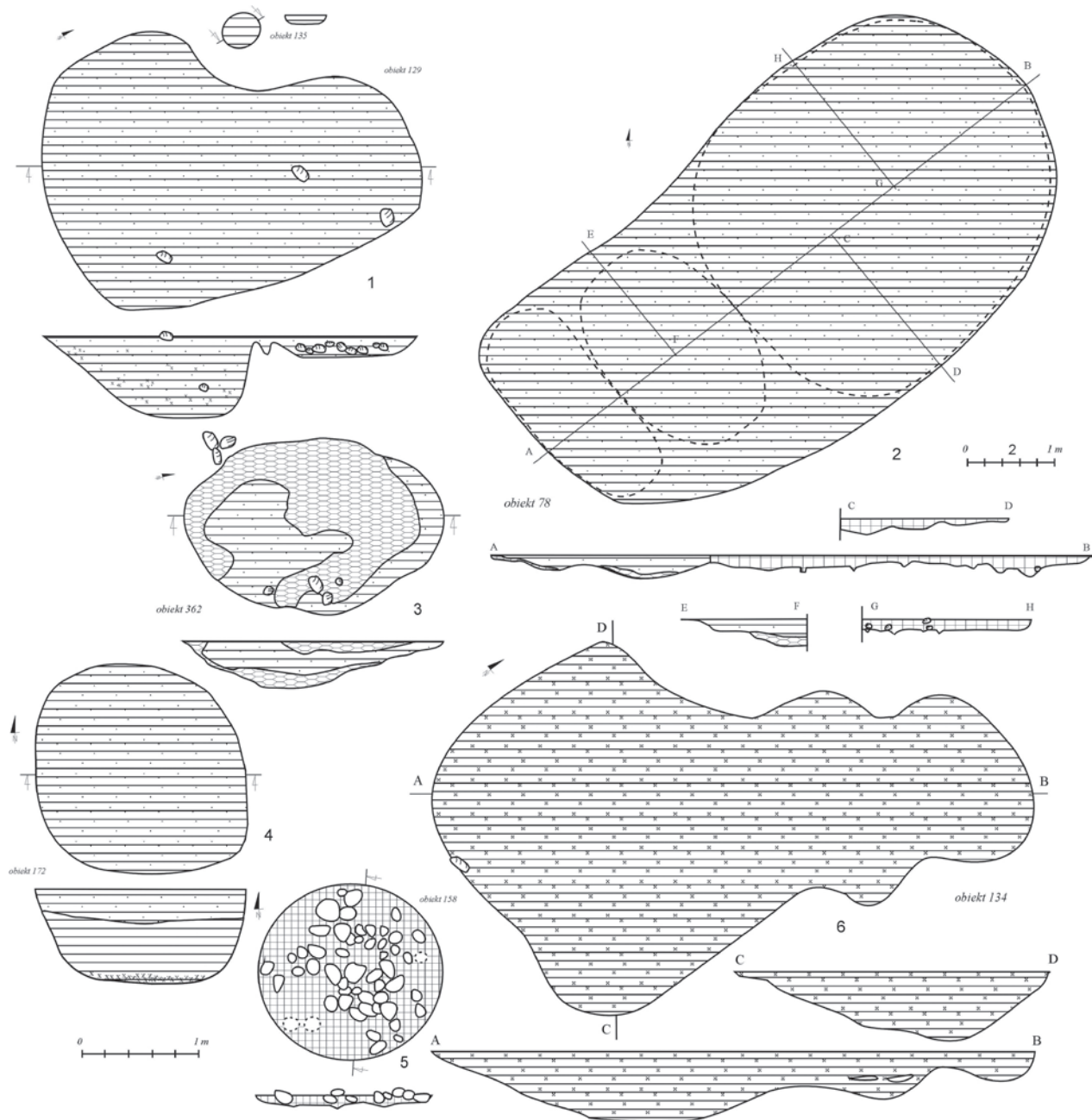
Fig. 2. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. General plan of features

Obiekt 134 (Ryc. 3:6; 9), interpretowany jako półziemianka gospodarcza, w rzucie miał kształt gruszkowaty, o maksymalnych wymiarach $5,2 \times 3,2$ m, i jednolite wypełnisko. Druga półziemianka (obiekt 80) w rzucie miała kształt owalu o wymiarach $4,9 \times 3,0$ m.

Za jamy do przechowywania zapasów uznano obiekty stosunkowo głębokie w odniesieniu do innych jam na stanowisku, sięgające do 1 m głębokości, zwykle pojedynczo rozmieszczone w obrębie całego osiedla.

W wypełnisku części z nich wystąpiła znaczna ilość ceramiki, przeważnie z naczyń zasobowych i kuchennych, które mogły służyć również do przechowywania sypkich produktów. Były to obiekty o powierzchni 1-2 m² oraz większe jamy magazynowe do 4 m² (Ryc. 10), najczęściej o regularnych w planie kształtach, głównie kolistych, z jedno lub wielowarstwowym wypełniskiem (Ryc. 3:4). Zdarzały się też obiekty dwuczęściowe o zróżnicowanej głębokości dna (obiekt 129 – Ryc. 3:1).

Jamy o nieokreślonym przeznaczeniu posiadały różne kształty i wielkości, zdecydowanie przeważały jednak o powierzchniach około 1-1,5 m² i owalnych rzutach. Najczęściej miały jednowarstwowe, stosunkowo płytkie wypełnisko.

Obiekt 362 uznano za pozostałość pieca jednokomorowego, bez obudowy kamiennej, z kopułą glinianą wspierającą się na zapewne na drewnianych żerdziach (Ryc. 3:3). Zarysował się w formie owalnego płata polepy w połączeniu z brunatno-ciemnoszarą próchnicą w której zauważało się drobne węgle drzewne. Posiadał wymiary 225 × 150 cm. Osadzony był w owalnej jamie, która zagłębiona była na 40 cm od poziomu zarejestrowania. Ścianki jamy, z łukowato ukształtowanym dnem, wylepione były gliną, która uległa wypaleniu na czerwony kolor.

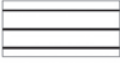
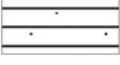
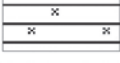

Z 498 zarejestrowanych na stanowisku w Mielnie dołków postępujących jedynie 20 datowanych jest artefakalnie na kulturę jastorfską. Pozostałe zawierały materiał z okresu wpływów rzymskich lub pozabawione były zabytkowego inwentarza. Bardzo duża ilość

Ryc. 3. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Obiekty kultury jastorfskiej: (1) 129; (2) 78; (3) 362; (4) 172; (5) 158; (6) 34

Fig. 3. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Features of the Jastorf culture: (1) 129; (2) 78; (3) 362; (4) 172; (5) 158; (6) 34

dołków postępujących na stanowisku może sugerować, że znaczna część zabudowy miała postać budowli naziemnych o konstrukcji słupowej. Stwierdzona dwukulturowość stanowiska stanowi dodatkowo znaczne utrudnienie w interpretacji pozostałości po tego typu budowlach. Przy braku śladów poziomów użytkowych w obrębie ewentualnych budynków słupowych trudno dziś w natłoku tych obiektów rozpoznać wzajemny ich związek funkcjonalny i chronologiczny.

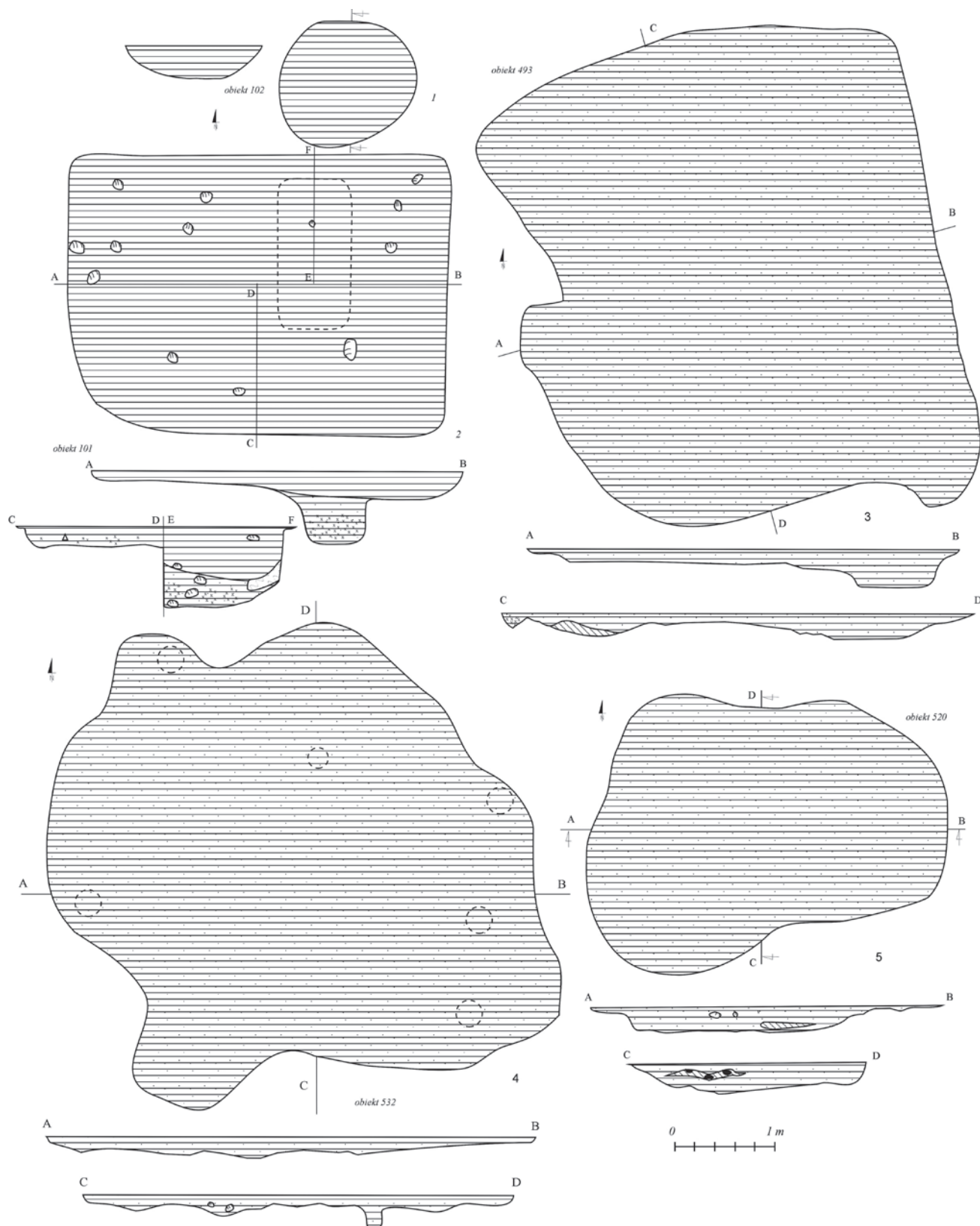
Legenda do wypełnień obiektów ruchomych

	<i>brunatno-szara próchnica</i>
	<i>brunatno-ciemnoszara próchnica</i>
	<i>brunatno-ciemnoszara próchnica z domieszką węgla drzewnych</i>
	<i>szara próchnica</i>
	<i>spalenizna</i>
	<i>czarno-brunatna próchnica</i>
	<i>polepa (warstwa)</i>
	<i>grudki polepy</i>
	<i>ciemnobrunatna próchnica</i>
	<i>żółta glina</i>
	<i>ceramika</i>
	<i>węgle drzewne</i>
	<i>kamienie (popękane kamienie)</i>
	<i>zarys obiektu ujawniony na niższym poziomie</i>
	<i>w budynkach słupowych słup zaciemniony z zawartością materiału zabytkowego</i>

Za budynek słupowy związany przypuszczalnie z kulturą jastorfską można przyjąć budynek słupowy (BS) I zlokalizowany na arze 7N6E (Ryc. 2) o wymiarach około 4 × 4 m, który stanowią obiekty 189, 190, 193-197. Można ewentualnie powiększyć ten budynek o kolejne, już mniej regularnie rozmieszczone słupy, położone dalej na południe. Są to obiekty 185-188 oraz 192, co dawałoby budynek o wymiarach 8 × 4 m. Ze starszego horyzontu osadniczego może pochodzić też BS VI zlokalizowany na arze 6N5E. Jego relikty nie zawierały co prawda zabytków ruchomych, jednak był on przecięty przez BS VII, przypuszczalnie z okresu wpływów rzymskich. Budynek tworzą obiekty 283, 286, 285, 343, 344, 346, 347, 294, 295, 292. Posiadał on wymiary około 6 × 4 m (Ryc. 6). Pozostałości dołków postłupowych pośrodku krótszych ścian świadczą o zastosowanej tu konstrukcji dachu opartej np. na sochach. Pośrodku BS VI zarejestrowano jamę (obiekt 293) owalnego kształtu o nieokreślonej chronologii, która mogła być związana z tą budowlą.

Na osadzie kultury jastorfskiej zarejestrowano zabytki wydzielone w postaci 3 przęślików oraz nóża żelaznego, które same w sobie nie mają walorów datujących, oraz 2786 fragmentów ceramiki (Ryc. 7), wśród których wyróżniono kilka form typologicznych:

- garnek trójczłonowy, o brzegu skośnie wygiętym na zewnątrz, nawiązujący do naczyń grupy A wyróżnionej w materiałach jastorfskich z Wielkopolski (Machajewski, Pietrzak 2004, 89-90). Fragmenty takich naczyń zarejestrowano w obiektach 80 oraz 176. Naczynia takie uważa się za typowe dla kultury jastorfskiej. Na Pomorzu Zachodnim i nad środkową Odrą oraz w Wielkopolsce datuje się je od fazy Jastorf b-c po fazę Ripdorf (Domański 1975, 36; Machajewski, Pietrzak 2004, 89-90, 97; Wołągiewicz 1981, 193, Tabl. XXVII:6, 12; Wołągiewicz 1997, 44, ryc. 2), co w Meklemburgii odpowiadałoby fazie IIa wg Keilinga (1969, 16, Taf. 69);
- naczynia nawiązujące do garnków dwuczłonowych zaliczonych przez H. Machajewskiego i R. Pietrzaka do grupy B (Machajewski, Pietrzak 2004, 90-91). Wymienić tu należy naczynia o brzegu wygiętym skośnie na zewnątrz i krawędzi pogrubionej, górą ściętej, nawiązujące formalnie do naczyń B.I.2.b z Wielkopolski (Machajewski, Pietrzak 2004, 90-91), zarejestrowane w Mielnie w obiektach 261, 273, 682 oraz być może w obiektach 80 i 732. Zbliżone naczynia o tak ukształtowanej krawędzi, charakterystycznej dla kultury jastorfskiej u schyłku fazy Jastorf i w fazie Ripdorf – fazy II i IIIa wg C. J. Beckera (1961, Fig. A), notowane są w II fazie grupy gubińskiej (Domański 1975, 87), synchronizowanej z fazą IIb i w Brandenburgii (Seyer 1982);
- naczynia o brzegach wygiętych na zewnątrz, pogrubionych i ściętych od wewnątrz, zbliżone do typu B.III.2.d (Machajewski, Pietrzak 2004), zarejestrowane w Mielnie w obiekcie 273. Takie naczynia występują w grupie nadodrzańskiej (Wołągiewicz 1981, 193, tabl. XXVII:10), a także w dolnym Nadłabiu (Willroth 1992, 232, Abb. 127:9) oraz w materiałach duńskich grupy Kraghede (Becker 1961, Pl. 87:1) i datowane są ogólnie na fazę Ripdorf;
- naczynia o brzegu skośnie wygiętym na zewnątrz i zaokrąglonej krawędzi zarejestrowane w obiektach 56 i 732. Nawiązują one do typu naczyń B.I.2.a według H. Machajewskiego i R. Pietrzaka (2004). Kształt wylewów, charakterystyczny dla starszych faz okresu przedrzymskiego oraz formy naczyń pozwalają chronologicznie umieścić je w fazach II i IIIa w grupie Kraghede według C. J. Beckera (1961) (Martens 1997, 99-100, Fig. 16, 17, 18) oraz w fazie IIb wg H. Hingsta (Willroth 1992, 165, Abb. 95:79). Reasumując, wydaje się, że naczynia te można datować na wczesny odcinek młodszego okresu

Ryc. 4. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Obiekty mieszkalne z okresu wpływów rzymskich: (1) 102; (2) 101; (3) 493; (4) 532; (5) 520

Fig. 4. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Residential features from the Roman-influence period: (1) 102; (2) 101; (3) 493; (4) 532; (5) 520

przedrzymskiego odpowiadający fazie Ha D₃ i fazie A₁ według R. Wołągiewicza (1979, 34, ryc. 1);

- misy o brzegach lekko zagiętych do wnętrza i niepogrubionych, zaokrąglonych krawędziach, zarejestrowane w obiektach 129, 498, 721 i 732 oraz misy o zbliżonej formie, ale o krawędziach ściętych poziomo

z obiektów 56, 129, 681, 721 i 722. Obydwie powyższe odmiany zaliczyć można do odmiany „a” według Marschallecka (1927, 238);

- misy o brzegu pionowym i krawędziach nieopgrubionych, zaokrąglonych lub ściętych zarejestrowane w obiektach 114, 273 i 732, nawiązujące do typu „e” Marschallecka (1927, 238). Powyższe odmiany mis występują dość licznie w kulturze jastorfskiej przez cały okres jej funkcjonowania od okresu halsztackiego po okres przedrzymski włącznie (Domański 1975, 42-43; Machajewski, Pietrzak 2004, 91);

- naczynie misowate z górną częścią brzuśca lekko wklęsniętą z obiektu 80, analogiczne do zarejestrowanego na cmentarzysku w Troszynie, powiat kamieński (Machajewski 2006, 95, ryc. 5-8), gdzie łączone jest z drugim horyzontem ceramiki kultury jastorfskiej z Troszyna, datowanym na schyłek starszego okresu przedrzymskiego (Machajewski 2006, 84-85).

Najliczniej występują wylewy o brzegach nachylnych do wnętrza i krawędziach zaokrąglonych lub też ściętych poziomo. Niestety, zazwyczaj krótki odcinek zachowanego brzuśca uniemożliwia bliższe sprecyzowanie typologiczne. Najprawdopodobniej możemy mówić o pozostałościach różnych odmian garnków, o powierzchniach wygładzanych bądź chropowatych, typowych szczególnie dla stanowisk osadowych w całym okresie przedrzymskim (Domański 1975, 51).

Trudne do jednoznacznego przyporządkowania określonym typom są trzy naczynia miniaturowe. W obiekcie 8 zarejestrowano naczynie o prostej, nieopgrubionej krawędzi i baniastym brzuścu, o powierzchni zewnętrznej wyświecanej barwy czarnej; w obiekcie 681 znaleziono dwa naczynia – jedno o pionowo ukształtowanym brzuścu i niewyodrębnionym brzegu oraz drugie, z rodzajem wcięcia przy przejściu wylewu w brzusiec.

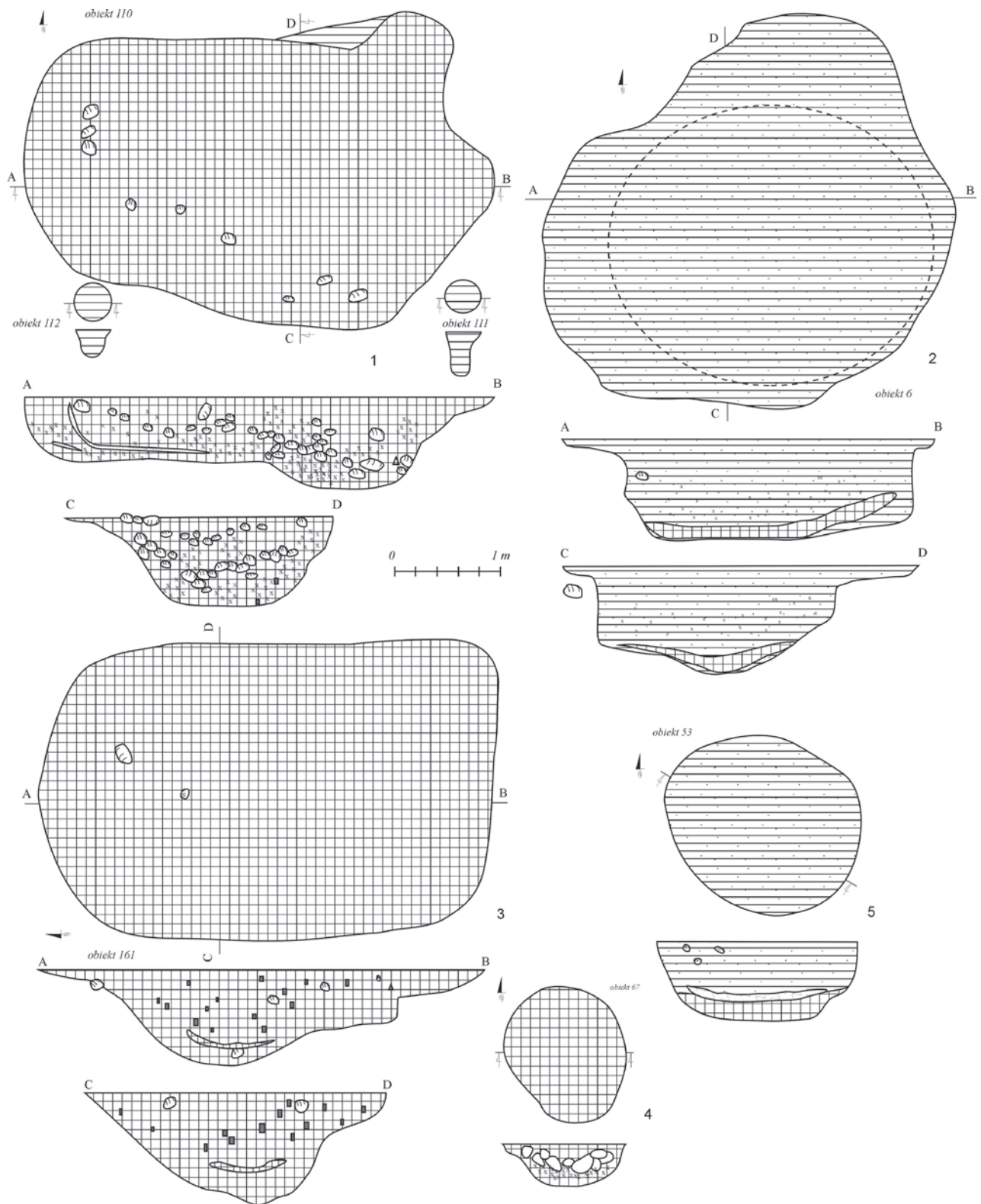
W całym zbiorze ceramiki można zaobserwować dwa nurty stylistyczne. Jeden nawiązujący do szeroko rozumianej ceramiki późnohalsztackiej grupy górzyckiej kultury lużyckiej, oraz drugi, mieszczący się w ramach stylistyki łączonej z kulturą jastorfską, a raczej z jej wczesnymi fazami na Pomorzu (brak cech latenizujących). Wydaje się, że osadę w Mielnie wiązać można z nakładaniem się wpływów jastorfskich na wcześniejsze osadnictwo grupy górzyckiej kultury lużyckiej i kształtowanie się grupy nadodrzańskiej kultury jastorfskiej. Początkowy okres tego procesu określono jako horyzont marianowski (Wołągiewicz 1989) lub fazę marianowską (Machajewski 2006). Horyzont ten datuje się na schyłek okresu halsztackiego i początek starszego okresu przedrzymskiego (HaD2/HaD3 – LaA/B) (Wołągiewicz 1989, 311-314; Machajewski 2006,

84, 86; Lewczuk 2005, 146-147). Tak też chyba należałoby datować początki osady w Mielnie. Koniec osadnictwa, ze względu na brak wyraźnych elementów datujących, jest trudny do sprecyzowania. Jednak wyraźny brak cech charakterystycznych dla ceramiki z młodszego okresu przedrzymskiego sugerowałby zamknięcie funkcjonowania osady w ramach starszego okresu przedrzymskiego, a właściwie w ramach zjawisk kulturowych łączonych z tzw. fazą HaD3 według Wołągiewicza (1979), czyli z etapem przekształceń stylu późnohalsztackiego i wczesnolateńskiego, wiodących do uformowania się elementów charakterystycznych już dla młodszego okresu przedrzymskiego.

■ OKRES WPŁYWÓW RZYMSKICH

Materiał zabytkowy ze 123 obiektów datowany jest na młodszą fazę zasiedlenia stanowiska. Spośród nich za pozostałości domostw półziemiankowych uznano 5 obiektów, kolejne dwa to półziemianki gospodarcze, większą grupę stanowiły jamy gospodarcze, których zarejestrowano 13, obiektów zasobowych było 6, o nieokreślonym przeznaczeniu – 32, jeden to palenisko, 4 miały charakter produkcyjny, a 3 to pozostałości szalásów. Ponadto odkryto pozostałości budowli słupowych w postaci dołków posłupowych – w 57 z nich zalegał materiał zabytkowy pochodzący z okresu wpływów rzymskich.

Chaty posiadały zróżnicowane wymiary, ich powierzchnie użytkowe wynosiły 10-26 m². Przypuszczalnie charakteryzowały się też różnymi rozwiązaniami konstrukcyjnymi. Obiekt 101, uznany za domostwo, zarysował się w formie prawie regularnego prostokąta o wymiarach 3,8 × 2,8 m, osiągając powierzchnię użytkową 10,6 m² (Ryc. 4:2). Wypełnisko obiektu było płytkie, o regularnie płaskim dnie. W części wschodniej usytuowana była piwniczka, w rzucie prostokątna, o wymiarach 1,5 × 0,7 m i zagłębiona 0,55 m od poziomu podłogi domostwa. Mając na uwadze bardzo regularny kształt oraz brak dołków posłupowych przypuszcza się, że jest to pozostałość budynku zrębowego ze śłemeniem opartym na półsochach, bądź z zastosowaną więźbą ślegową. Bezpośrednio przy północnej ścianie obiektu 101 usytuowana była przybudówka, po której pozostała jama 102 (Ryc. 4:1). Kolejnym obiektem o charakterze mieszkalnym była jama 493 (Ryc. 4:3), która w momencie odkrycia zarysowała się w kształcie zbliżonym do prostokąta o wymiarach 5,4 × 4,9 m (co daje powierzchnię około 26 m²). Inny (obiekt 520) posiadał wymiary 4,0 × 3,0 m (12 m²). W wypełnisku stwierdzono zaleganie polepy w formie grud. Na jednej z nich zaobserwowano odcisk żerdzi średnicy 2,5 cm, co może sugerować

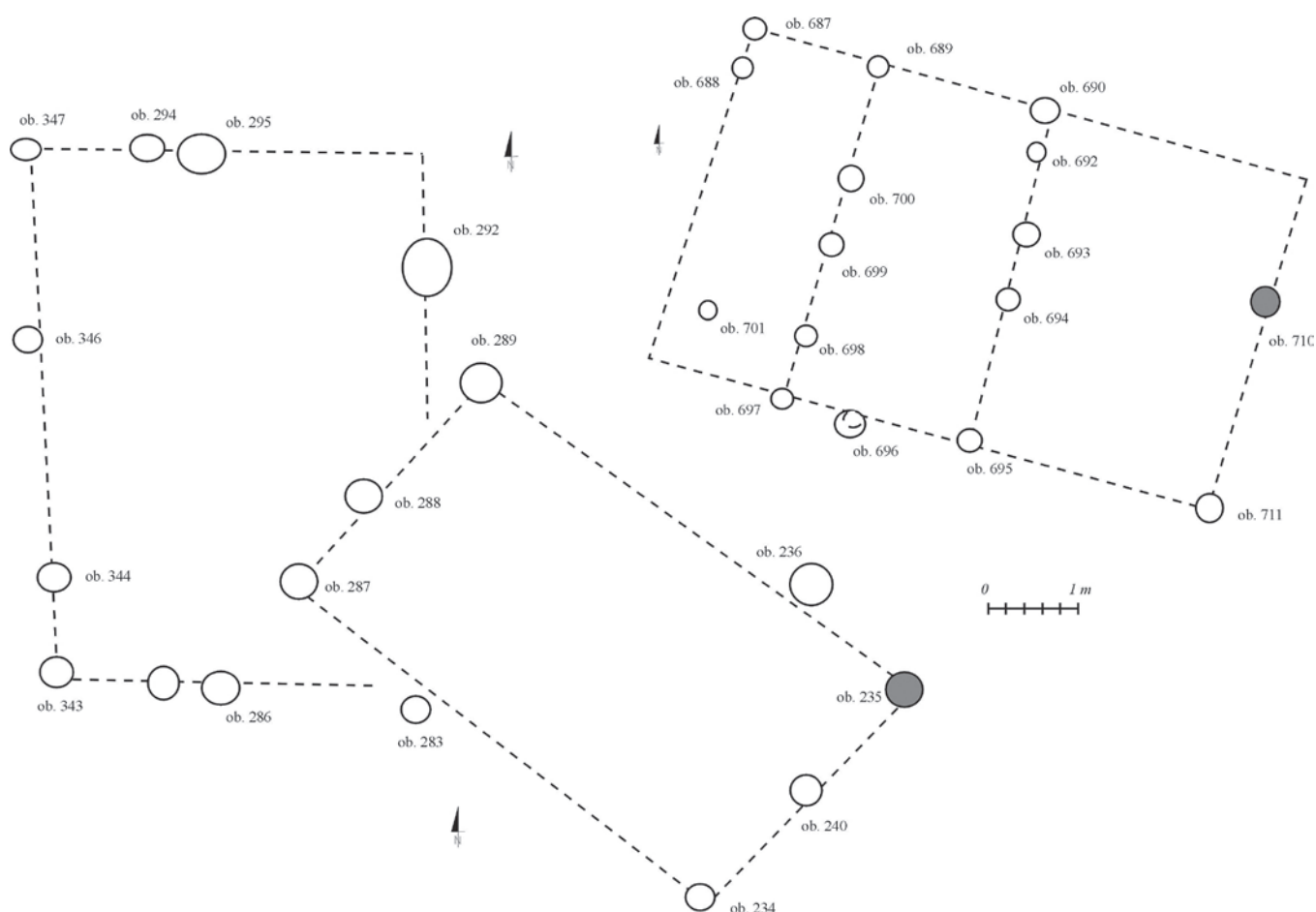

Ryc. 5. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Obiekty gospodarcze z okresu wpływów rzymskich: (1) 110; (2) 6; (3) 161; (4) 67; (5) 53

Fig. 5. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Household features from the Roman-influence period: (1) 110; (2) 6; (3) 161; (4) 67; (5) 53

możliwe zastosowanie w obiekcie konstrukcji plecionkowej obklepionej gliną. Kolejny obiekt uznany za mieszkalny (532) w momencie odkrycia posiadała kształt nieregularnie czworokątny o wymiarach około $4,8 \times 4,4$ m (powierzchnia około 20 m^2). Na jej wewnętrznych obrzeżach zauważono płytkie dolki postępujące będące zapewne pozostałością po elementach pionowej konstrukcji ścian. Jednak ich niekompletność może być

Ryc. 6. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Przykłady układów jam pozostałych po zabudowie – budynki słupowe: VI (obiekty 283, 286, 343, 344, 346, 347, 294, 295, 292), VII (obiekty 287-289, 234-236, 240), IV (obiekty 687-690, 710-711, 695-700, 692-694)

Fig. 6. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Examples of arrangements of pits left after development – post buildings: VI (features 283, 286, 343, 344, 346, 347, 294, 295, 292), VII (features 287-289, 234-236, 240), IV (features 687-690, 710-711, 695-700, 692-694)

dowodem na jedynie ich pomocniczą rolę w tej konstrukcji (Ryc. 4:4).

Półziemianki gospodarcze (obiekty 6 i 110 – Ryc. 5:1, 2) to duże i głębokie obiekty, których cechy morfologiczne (regularne, zbliżone do owalnych kształty) i charakterystyczna zawartość kulturowa (ceramika, kości, nóż, półkosek, przęślik), przemawiają za ich gospodarczym przeznaczeniem. Jamy zasobowe są zwykle głębokie, niezbyt duże w planie – powierzchnie użytkowe (poza jedną) oscylują wokół 3 m² (Ryc. 5:5).

Dwa obiekty należy wiązać z działalnością produkcyjną w zakresie metalurgii żelaza. Nie ma tu jednak obiektów związanych z produkcją dymarską, np. w postaci pieców dymarskich zachowanych w postaci kotlinek, „piecowisk”, ani obiektów związanych z przygotowaniem do produkcji dymarskiej (prażaki, mielecze, magazyny rudy darniowej). Zarejestrowane jamy

związane były raczej z etapem przetwarzania pozostałości poprodukcyjnych. Obiekt 161 (Ryc. 5:3) zarysował się jako prostokąt o wymiarach 4,3 × 2,8 m. W profilu miał kształt lejowaty, zagłębiony na 1,06 m. W centralnej części jamy, na powierzchni około 0,9 × 0,8 m, na głębokości 0,20-0,25 m od dna zalegała wyraźna warstwa spalenizny. Powyżej zdeponowane było ułamki ceramiki (137 fragmentów), liczne grudki polepy oraz 21 fragmentów żelaznych żużli miseczkowatych. Wejście do obiektu prawdopodobnie usytuowane było od strony południowej, gdzie w profilu jamy widoczny jest stopień ułatwiający wchodzenie do niej. W obiekcie 161 brak jest (mimo dużej ilości polepy) glinianych elementów pieca *in situ*, brak też śladów przepalenia ścianek obiektu (podłoża), w związku z czym nie jest to pozostałość piecowiska, lecz obiekt służący być może procesowi dalszej obróbki (uzdatniania) łupki, której produktem ubocznym jest żużel miseczkowaty.

Obraz osady z okresu wpływów rzymskich dopełniają obiekty słupowe (Ryc. 6). Budynki naziemne zbudowane zostały przypuszczalnie na odpowiednio przygotowanym (zniwelowanym) podłożu nad calcem. Takie założenie utrudnia uchwycenie całkowitych zarysów tych obiektów. Przy wyznaczaniu ich zasięgów wykorzystać wówczas można w zasadzie jedynie ślady

po elementach konstrukcyjnych, jakie stanowią negatywy słupów nośnych. Bardzo duża liczba zarejestrowanych dołków posłupowych utrudniała rekonstrukcję zarysów, sprawiając wrażenie chaosu w nawarstwiających się na siebie pozostałościach kolejno tu stawianych czy naprawianych obiektów. W większości przypadków układy słupów nie pozwoliły na wyznaczenie konstrukcji słupowych. Budynki słupowe bez wątplenia stanowiły znaczącą część zabudowy na osadzie z młodszego horyzontu zasiedlenia tego stanowiska. Zdając sobie sprawę z niedoskonałości przeprowadzanej rekonstrukcji zarysów naziemnych budynków słupowych, podjęto próbę interpretacji relacji przestrzennych odkrytych tutaj dołków posłupowych. Wśród nielicznych budowli słupowych, dających się uchwycić na podstawie wyraźnych układów dołków, znalazły się obiekty o różnych wielkościach (Ryc. 2) i zapewne różnej funkcji (mieszkalnej i gospodarczej). Przykładowo, budynek słupowy (BS) II na arze 3N11E miał kształt prostokątny o wymiarach $4,7 \times 3,8$ m, co daje powierzchnię użytkową około 18 m^2 . Wewnątrz przestrzeni zajmowanej przez ten budynek mieściły się dwie jamy z materiałem zabytkowym z okresu wpływów rzymskich, być może powiązane z nim funkcjonalnie stanowiąc podręczne schowki. BS III na arze 5N3E posiadał plan czworokątny i wymiary $6,2 \times 4,4$ m, co daje powierzchnię około 25 m^2 . BS IV na arze 10N11E (Ryc. 6) to budowla prostokątna, o wnętrzu podzielonym na 3 pomieszczenia, jednak jej zrekonstruowana wielkość i przebieg ścian wydaje się być niekompletny. Wymiary obiektu wynosiły zapewne $6,2 \times 3,7$ m, co daje powierzchnię użytkową 23 m^2 . BS V na arze 2N7E w rzucie posiada kształt nieregularnego prostokąta o wymiarach $6 \times 3,2$ m o powierzchni około 18 m^2 . BS VII (Ryc. 6) na arach 6N5E i 6N6E to budowla o prostokątnym rzucie i wymiarach $5,5 \times 3,1$ m, co dawałoby około 17 m^2 powierzchni użytkowej. Największym wyznaczonym tu budynkiem słupowym jest BS VIII na arach 4N5E, 4N6E, 5N5E i 5N6E. Posiadał on wymiary $7,5 \times 3,9$ m. (powierzchnia użytkowa prawie 30 m^2). Wewnątrz tej budowli zlokalizowane były dodatkowe słupy, być może wyznaczające linie przepierzeń tego stosunkowo dużego budynku.

Ceramiczny inwentarz zabytkowy na osadzie grupy lubuskiej w Mielnie stanowi łącznie 1547 fragmentów naczyń pozyskanych ze 123 obiektów. Ceramika jest silnie rozdrobniona, co w większości wypadków utrudnia wydzielenie w sposób jednoznaczny typów naczyń. Próbując wyróżnić wśród materiału określone formy, nawiązano do typologii naczyń wczesnorzymskich z południowo-zachodnich wybrzeży Morza Bałtyckiego zaproponowanych przez W. D. Asmusa

(1938), A. von Müllera (1957) i R. Wołągiewicza (1981b).

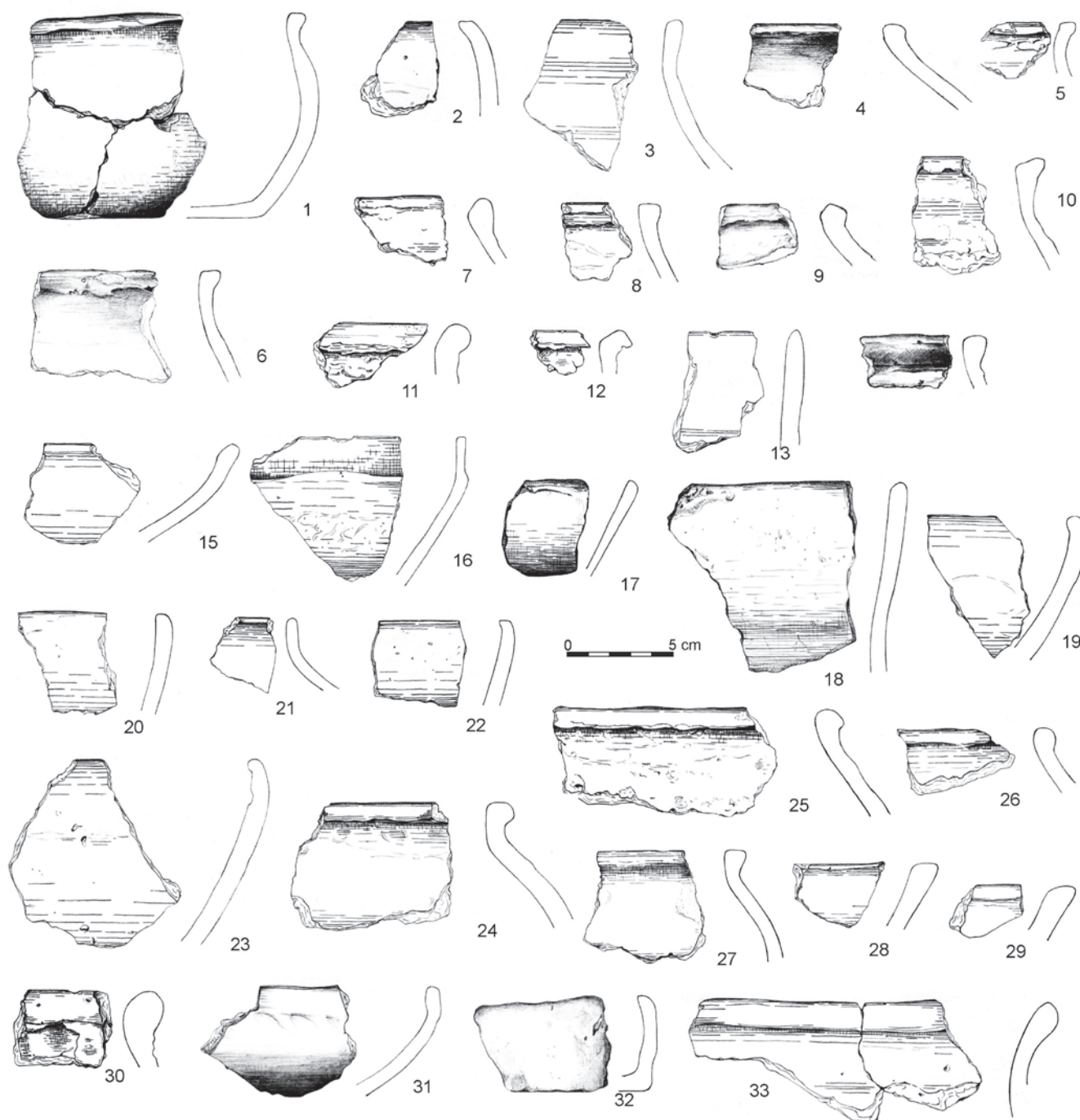
Najliczniejsza dająca się określić grupa to garnki, które występują w formach o brzegu zagiętym do wewnątrz i brzuścu zazwyczaj baniastym, o powierzchni zewnętrznej najczęściej wygładzanej lub chropowatej. Formalnie nawiązują do naczyń grupy B2 według W. D. Asmusa (1938) i A. von Müllera (1957, 10). Najczęściej łączone z fazą B2 wczesnego okresu wpływów rzymskich (Wołągiewicz 1961, 107; Leube 1978, 27; Leube 1997, 200), ale występują również w fazie B1 okresu wczesnorzymskiego (Wołągiewicz 1997, 45, ryc. 2:122) a także w późnym okresie rzymskim (Machajewski 1992, 174). Naczynia takie są bardzo licznie spotykane na osadach (Wołągiewicz 1981b, 208). Fragmenty takich naczyń zarejestrowano między innymi w obiektach 110 (Ryc. 8:15), 162 (Ryc. 8:19), 6 (Ryc. 8:20), 484 (Ryc. 8:21), 532, 543 i 712.

Naczynia wazowate bez wyodrębnionej szyjki z brzuścem zbliżonym do dwustożkowatego, zarejestrowane zostały w obiekcie 491 (Ryc. 8:22). Forma tego naczynia nawiązuje do waz grupy lubuskiej (Wołągiewicz 1961: 153, Tabl. 6:4) oraz do naczyń grupy A5 według A. von Müllera (1957, 10). Naczynia te datowane są generalnie na młodszą fazę wczesnego okresu rzymskiego.

Misy o brzuścu lekko zaokrąglonym i brzegu niewyodrębnionym zarejestrowano w obiekcie 5 (Ryc. 8:2) i obiekcie 107 (Ryc. 8:13). Misy te nawiązują do mis kultury wielbarskiej typu XaB według Wołągiewicza (1993, 16-17) bądź też typu E.I. grupy dębczyńskiej (Machajewski 1992, 98). Datowanie ich jest dość niepewne, przyjmuje się ich występowanie już od przełomu wczesnego i późnego okresu wpływów rzymskich (Wołągiewicz 1993, 26; Machajewski 1992, 98).

W obiekcie 530 (Ryc. 8:25) zarejestrowano jeden fragment ceramiki wykonanej na kole garncarskim o grubości ścianki 5 mm, powierzchni gładkiej, barwy szarej. Znaleźiska ceramiki obtaczanej w materiałach archeologicznych z Pomorza są stosunkowo rzadkie (Machajewski 1998), aczkolwiek rejestruje się je na stanowiskach kultury wielbarskiej, grupy dębczyńskiej, oraz – co najbardziej istotne w przypadku osady w Mielnie – w zespołach skupiska pyrzyckiego o tradycjach wielbarskich (Machajewski 1998, 136). Chronologicznie początek pojawienia się ceramiki toczzonej łączy się z procesami zmian osadniczych zachodzących przy końcu wczesnego okresu wpływów rzymskich i kształtowaniu się nowych stosunków charakterystycznych już dla późnego okresu wpływów rzymskich, co można generalnie odnieść do fazy C1b.

Wśród materiału ceramicznego z osady zarejestrowano łącznie 9 fragmentów ze śladami zdobienia, przy

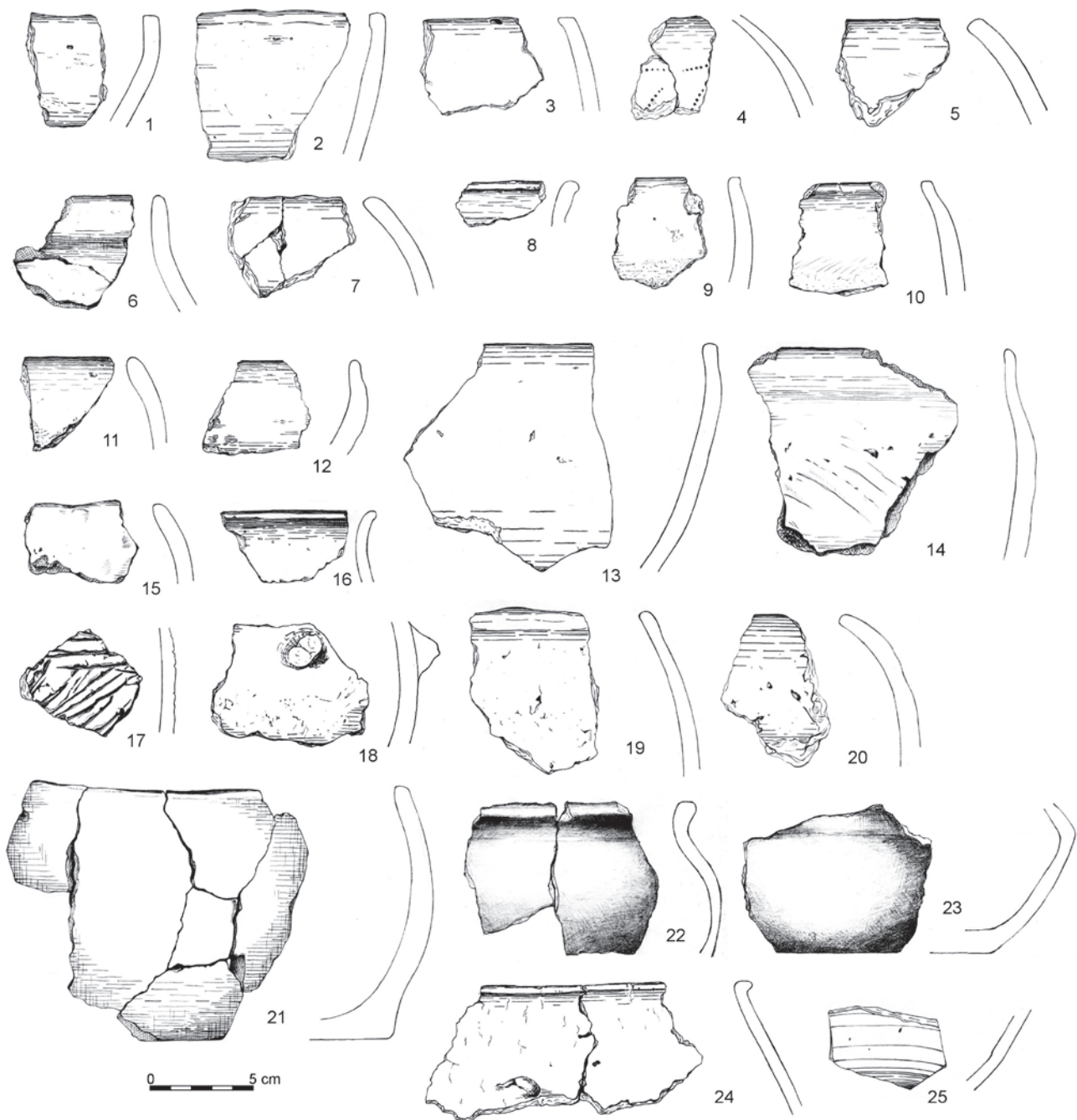

Ryc. 7. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki kultury jastorfskiej

Fig. 7. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics of the Jastorf culture

czym fragmenty te są niewielkie, z ornamentem zachowanym bardzo fragmentarycznie. Znalazł się tu m. in. ornament wykonany kółkiem zębatym (Ryc. 8:4). Ornament ten powszechnie uznawany jest za element tradycji nadłabskich, charakterystyczny dla wczesnego okresu wpływów rzymskich, aczkolwiek pojawiający się już w początku młodszego okresu przedrzymskiego (Asmus 1938, 27-30; Müller 1957, 16-18; Leube 1978, 28; Wołagiewicz 1993, 26; Machajewski 1997, 111).

Datowanie zbioru ceramiki umieścić należałoby w obrębie młodszej fazy wczesnego okresu wpływów rzymskich (B2-B2/C1) funkcjonującej na tych terenach w tym czasie grupy lubuskiej. Jednak zarejestrowany w obiekcie 530 fragment ceramiki wykonanej na kole garncarskim, w świetle datowania tego typu materiałów z zespołach z Pomorza, oraz cechy technologiczne zarejestrowane w niektórych fragmentach ceramiki, przesunąłby datę końcową do fazy C1b późnego okresu wpływów rzymskich. Wobec powyższych uwag należałoby przyjąć, że zespół ceramiki z Mielna datować można od młodszej fazy wczesnego okresu wpływów rzymskich po początek późnego okresu wpływów rzymskich. Przedmioty tzw. wydzielone (2 przęśliki gliniane,

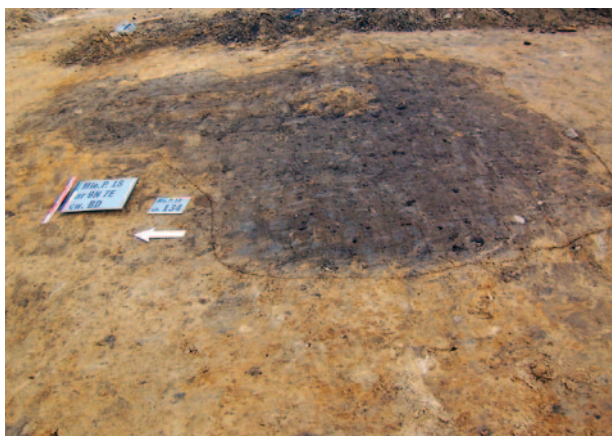

Ryc. 8. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Wybór ceramiki grupy lubuskiej z okresu wpływów rzymskich

Fig. 8. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Selection of ceramics of the Lubusz group of the Roman-influence period

okucie żelazne, nożyce, nóż, półkosek i przekłuwacz żelazny) nie mają walorów chronologizujących, dlatego nie wniosą wiele do datowania tej osady. Wyniki analiz specjalistycznych C-14 dwóch prób kości, wykonanych w Poznańskim Laboratorium Radiowęglowym przez zespół prof. T. Goslara, które ustaliły ich wiek na 1785 ± 30 BP [$130 \text{AD} (95,4\%) 340 \text{AD}$] oraz 1735 ± 30 BP [$230 \text{AD} (95,4\%) 390 \text{AD}$], mieszczą się w granicach datowania materiału ceramicznego.

Obiekty nieruchome rozlokowane są na całej badanej przestrzeni. W rozplanowaniu zabudowy osiedla z okresu wpływów rzymskich nie widać jakiegokolwiek zamierzonego układu organizacyjnego, układ obiektów nie jest regularny. Osada ta nie ma wyraźnego charakteru zagrodowego, lecz pewne skupiska obiektów są zauważalne. Domostwa półziemiankowe zlokalizowane są w obrębie osady w interesującym układzie. Cztery z nich usytuowane są na obrzeżach osady, a zaledwie jedno w jej centrum. Trudno przypuszczać, by centrum osady było prawie wolne od zabudowy, dlatego obrazu zabudowy mieszkalnej zapewne dopełnia mieszkalna zabudowa słupowa, której największa koncentracja ma miejsce właśnie w centralnej części osiedla, głównie w części

Ryc. 9. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Obiekt 134 - jama gospodarcza kultury jastorfskiej

Fig. 9. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Feature 134 - household pit of the Jastorf culture

zachodniej. Przy budowlach słupowych obserwuje się też mniej jam gospodarczych wziemnych, co może sugerować, że obiekty te pełniły funkcje zarówno mieszkalne, jak i gospodarcze, lub zabudowa gospodarcza samodzielna także miała charakter obiektów słupowych naziemnych. Obiekty produkcyjne nie zajmowały

Ryc. 10. Mielno Pyrzyckie, stan. 18, gm. Kozielice, woj. zachodniopomorskie. Obiekt 176 - jama gospodarcza kultury jastorfskiej

Fig. 10. Mielno Pyrzyckie, site 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship. Feature 176 - household pit of the Jastorf culture

jakiejś wydzielonej przestrzeni, lecz usytuowane były pośród innych obiektów. Ich niewielka ilość świadczy o tym, że stanowiły działalność uboczną w gospodarce osady. Zaledwie dwa obiekty związane z metalurgią żelaza usytuowane były w znacznym od siebie oddaleniu, na obrzeżu terenu zamieszkałego.

Bibliografia

- Asmus W. D. 1938. *Tonwarengruppen und Stammesgrenzen in Mecklenburg während der ersten beiden Jahrhunderte nach der Zeitenwende*. Neumünster.
- Becker C. J. 1961. *Förrömsk jernalder i Syd- og Kidtjylland*. København.
- Domański G. 1975. *Studia z dziejów środkowego Nadodrza w III-I wieku p.n.e.* Wrocław.
- Keiling H. 1969. *Die vorrömische Eisenzeit im Elde-Karthane-Gebiet. Kreis Perleberg und Ludwiglust* (=Beiträge zur Ur- und Frühgeschichte der Bezirk Rostock. Schwerin und Neubrandenburg 3). Schwerin.
- Leube A. 1978. *Neubrandenburg. Ein germanischer Bestattungsplatz des 1. Jh. u. Z.* Berlin.
- Leube A. 1997. Die frühkaiserzeitliche Siedlung von Greifswald-Ostseeviertel. W: G. Mangelsdorf (Red.), *Tradition und Fortschritt archäologischer Forschung in Greifswald*, 171-242.
- Lewczuk J. 1997. *Kultura przeworska na środkowym Nadodrzu w okresie lateńskim* (=Prace Komisji Archeologicznej - Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk. Wydział Historii i Nauk Społecznych 17). Poznań.
- Lewczuk J. 2005. *Kultura pomorska na środkowym Nadodrzu*. W: M. Fudziński, H. Paner (red.), *Aktualne problemy kultury pomorskiej*. Gdańsk, 145-155.
- Machajewski H. 1992. *Z badań nad chronologią dębczyńskiej grupy kulturowej w dorzeczu Parsęty*. Poznań.
- Machajewski H. 1998. *Ceramika wykonana na kole garncarskim z Pomorza Zachodniego*. W: J. Ilkjær, A. Kokowski (red.), *20 lat archeologii w Masłomęczu*. Lublin, 135-141.
- Machajewski H. 2006. *Cmentarzysko ludności kultury jastorfskiej z fazy marianowickiej oraz grób z młodszego okresu przedrzymskiego w Troszynie, pow. Kamień Pomorski, stan. 10*. W: W. Nowakowski (red.), *Goci i ich sąsiedzi na Pomorzu*. Koszalin, 83-105.
- Machajewski H., Pietrzak R. 2004. *Z badań nad ceramiką naczyńową z okresu przedrzymskiego w Wielkopolsce*. W: H. Machajewski (red.), *Kultura jastorfska na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej*. Poznań, 83-121.
- Marschallek K. H. 1927. *Das Latènegräberfeld bei Cammer* (Kreis Zauch-Belzig). *Praehistorische Zeitschrift* 18, 212-249.
- Martens. J. 1997. *The Pre-Roman Iron Age in North Jutland*. W: J. Martens (red.), *Chronological problems of the Pre-Roman Iron Age in Northern Europe*. Copenhagen, 107-136.

- Müller A. von 1957. *Formenkreise der älteren römischen Kaiserzeit im Raum zwischen Havelseeplatte und Ostsee*. Berlin.
- Piezonka H. 2005. *Die Bronze- und frühe Eisenzeit in der ehemaligen Neumark. Untersuchungen zu Forschungsentwicklung und Fundbild bis 1945. (= Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 119. Schriften zur Archäologie der germanischen und slawischen Frühgeschichte 8)*. Bonn.
- Seyer H. 1982. *Siedlung und archäologische Kultur der Germanen im Havel-Spree-Gebiet in der Jahrhunderten vor Beginn u. Z.* Berlin.
- Willroth K. H. 1992. *Untersuchungen zur Besiedlungsgeschichte der Landschaften Angeln und Schawnsen von den älteren Bronzezeit bis zum frühen Mittelalter. Eine Studie zur Chronologie. Chorologie und Siedlungskunde (=Offa-Bücher 72)*. Neumünster.
- Wołągiewicz R. 1961. Osada i grób z okresu rzymskiego w Cedyni nad Odrą. *Materiały Zachodniopomorskie* 6, 97-158.
- Wołągiewicz R. 1979. Kultura pomorska a kultura oksywska. W: T. Malinowski (red.), *Problemy kultury pomorskiej*. Koszalin, 34-69.
- Wołągiewicz R. 1981a. Kultura jastorfska. W: J. Wielowiejski (red.), *Prahistoria Ziemi Polskich 5. Późny okres lateński i okres rzymski*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 191-200.
- Wołągiewicz R. 1981b. Grupa lubuska. W: J. Wielowiejski (red.), *Prahistoria Ziemi Polskich 5. Późny okres lateński i okres rzymski*. Wrocław, 205-209.
- Wołągiewicz R. 1989. Cmentarzysko w Marianowie i problem schyłkowej fazy kultury łużyckiej na Pomorzu. W: T. Malinowski (red.), *Problemy kultury łużyckiej na Pomorzu*. Słupsk, 307-321.
- Wołągiewicz R. 1993. *Ceramika kultury wielbarskiej między Bałtykiem a Morzem Czarnym*. Szczecin.
- Wołągiewicz R. 1997. *Lubieszewo. Materiały do studiów nad kulturą społeczności Pomorza Zachodniego w okresie od IV w. p.n.e. do I w. n.e.* Szczecin.

Summary

Jarosław Wyrwiński

Rescue archaeological excavations at site Mielno Pyrzyckie 18, Kozielice commune, zachodniopomorskie voivodeship

The area of the site is located on a culmination of a vast upland, whose north-eastern slope declines towards a valley of a watercourse called Kanał Długi. The excavations embraced an area of 146.1 ares. A total of 775 features were revealed, 205 of which were determined in chronological and cultural terms. Two phases of site settlement were documented. The older is related to the settlement present here since the end of the Halstatt period to the older pre-roman period, which is to be connected with the Odra River group of the Jastorf culture. The second phase of settlement occurred in the Roman period, related to the Lubusz group.

The Jastorf settlement, which occupies the central part of the site is related to 82 features, among which 2 half-dug-out dwellings, 2 household half-dug-outs, 16 resource pits, 39 pits of unspecified function, 2 hearths and one furnace, as well as, presumably, two post structures. The body of ceramics (2786 fragments) betrays two stylistic currents. The first, related to the broadly understood ceramics of the late-Halstatt Górzycza group of the Lusatian culture, while the second remains within the stylistic frames associated with the Jastorf culture, especially with its early phases in Pomerania, which is confirmed

by the lack of La Tène-favoured characteristics. It seems that the settlement in Mielno can be connected with the overlap of Jastorf influence and the earlier settlement of the Górzycza group of the Lusatian culture as well as the shaping of the Odra River group of the Jastorf culture (HaD₂/HaD₃ – LaA/B).

Material from 123 features is dated to the Roman influence period. 5 of them were recognised as remnants of half-dug-out dwellings. Another 2 features are household half-dug-outs. 13 household pits, 6 resource pits, 32 unspecified pits. One feature is a hearth, and 4 – manufacturing pits. There were also 3 shelter features. Moreover, remnants of post buildings were discovered in the form of post holes (with relics from the Roman period found in 57 of them). The collection of ceramics (1547 fragments) is to be dated to the younger phase of the early Roman period (B₂-B₂/C₁). However, a fragment of ceramics made on a wheel in feature 530 (in the context of dating such materials in Pomerania) and the technological traits recorded on some of other fragments of ceramics provide grounds to shift the date to the phase C_{1b} of the Late Roman period. Results of specialist C-14 analyses of two bone samples, which determined their age at 1785±30 BP and 1735±30 BP, are within the dating borders of the ceramic material. The Roman period settlement occupied the entire investigated area of the site.